

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. І.І. МЕЧНИКОВА
ГАЗЕТА «КРАЄЗНАВСТВО. ГЕОГРАФІЯ. ТУРИЗМ»

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

VI Всеукраїнської науково-практичної конференції
(з міжнародною участю)

ГЕОГРАФІЯ ТА ЕКОЛОГІЯ: НАУКА І ОСВІТА

14–15 квітня 2016 року

(до 25-ї річниці Незалежності України)

Умань
ВПЦ "Візаві"
2016

УДК [91+504] (063)
ББК [26.8+28.081]я43]
Г-35

Затверджено до друку вченою радою природничо-географічного факультету
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(протокол № 12 від 6 квітня 2016 р.)

Редакційна колегія:

Браславська О.В. – доктор педагогічних наук, професор, зав. кафедри географії та методики її навчання, УДПУ імені Павла Тичини (відповідальний редактор).
Половка С.Г. – доктор геологічних наук, професор кафедри географії та методики її навчання, УДПУ імені Павла Тичини (заступник відповідального редактора).
Совгіра С.В. – доктор педагогічних наук, професор, зав. кафедри хімії, екології та методики їх навчання, УДПУ імені Павла Тичини.
Денисик Г.І. – доктор географічних наук, професор, зав. кафедри географії, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського.
Топчієв О.Г. – доктор географічних наук, професор, зав. кафедри економічної і соціальної географії, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова.
Гончаренко Г.Є. – кандидат біологічних наук, доцент, зав. науковою лабораторією «Екологія і освіта», УДПУ імені Павла Тичини.
Серебрій В.С. – головний редактор газети «Красзнавство. Географія. Туризм».
Якимчук Р.А. – кандидат біологічних наук, доцент, декан природничо-географічного факультету, УДПУ імені Павла Тичини.
Кравцова І.В. – кандидат географічних наук, доцент, заступник декана природничо-географічного факультету з навчальної роботи, УДПУ імені Павла Тичини.
Ситник О.І. – кандидат географічних наук, доцент, УДПУ імені Павла Тичини, відповідальний секретар.
Козинська І.П. – кандидат географічних наук, доцент, УДПУ імені Павла Тичини.
Лаврик О.Д. – кандидат географічних наук, доцент, УДПУ імені Павла Тичини.
Максютов А.О. – кандидат педагогічних наук, доцент, УДПУ імені Павла Тичини.
Кугай М.С. – кандидат педагогічних наук, старший викладач, УДПУ імені Павла Тичини.
Запорожець Л.М. – старший викладач, УДПУ імені Павла Тичини.
Волинець О.І. – старший лаборант кафедри географії та методики її навчання, УДПУ імені Павла Тичини, технічний секретар.

Г-35

Географія та екологія : наука і освіта : матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю; до 25-ї річниці Незалежності України), м. Умань, 14–15 квітня 2016 р. / відп. ред. О. В. Браславська. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2016. – 224 с.

ISBN 978-966-304-149-0

До збірника матеріалів конференції ввійшли доповіді та тези, якими охоплено широкий спектр географічних і екологічних досліджень. Під час роботи конференції висвітлено такі питання: інтеграція вітчизняної географічної освіти і науки у міжнародний простір; історія становлення географії у незалежній Україні; фундаментальні та прикладні дослідження в географії: досягнення, проблеми, перспективи; екологічний моніторинг України та зарубіжних країн; активні форми і методи навчання географії та екології у закладах освіти.

УДК [91+504] (063)
ББК [26.8+28.081]я43]

ISBN 978-966-304-149-0

© Кафедра географії
та методики її навчання, 2016
© Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини, 2016

ЗМІСТ

Атаман Л.В. Значення й місце сакральних об'єктів у сучасній географії.....	3
Безлатня Л.О., Шевчук О.М. Культурний ландшафт в географії Росії.....	5
Iren Bielinski The development and change of population diversity of Brussels.....	8
Бірюкова Н.В. Шляхи активізації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх учителів географії.....	11
Браславська О.В., Осадчий О.С., Джус О.М. Особливості краєзнавчо-туристичної підготовки студентів-географів у ВНЗ.....	14
Вальчук-Оркуша О.М., Драбата П.М, Яремчак Р.В. Геохімічна мозаїка дорожніх ландшафтів.....	17
Война І.М. Висотна диференціація і ландшафтне різноманіття типу місцевостей траншейно-болотних пустирів.....	19
Воловик В.М., Павличко Б.В. Історико-географічні передумови формування німецьких етнокультурних ландшафтів Поділля.....	22
Ворова В.П. Становлення і розвиток досліджень берегових ландшафтів моря.....	25
Герасименко О.В. М.І. Пирогов – попечитель навчальних округів, його роль у розвитку природничо-географічної освіти.....	29
Гетьман В.І. Абсолютна заповідність і гармонійне співіснування людини з природою	31
Греков С.А. Кольорові революції у Чорноморсько-Середземноморському «Амфітеатрі».....	33
Грицевич В.С. Перцепція суспільно-географічних образів у західному регіоні України на прикладі параметричного аналізу тваринництва.....	35
Гудзевич А.В., Броннікова Л.Ф. Підготовка екологів у вищих навчальних закладах Вінниці.....	38
Дем'яненко С.О. Антропогенна трансформація ландшафтів в зоні впливу Хмельницької АЕС.....	41
Дем'янчук І.П. Медико-географічний аналіз сучасних тенденцій мертвонароджуваності у Тернопільській області.....	44
Денисик Б.Г. Рекреаційні мікроосередки: суть та критерії виділення.....	47
Денисик Г.І., Чиж О.П. Актуальність сучасних досліджень лісопольової зони України.....	49

Макаревич І. М. Інформаційна культура майбутнього вчителя як об'єкт наукових досліджень	104
Максютов А.О., Мальований Є.В. Географічні і історичні передумови появи та становлення хасидського руху на Україні.....	106
Матвійчук Б.В., Мисько В.З., Чернюк Г.В. Формування світогляду на взаємодію суспільства і природи при вивченні загального землезнавства.....	108
Машіка Г.В., Перегинець М.Б. Теоретичні аспекти вивчення територіально рекреаційних систем.....	112
Миколайко І.І., Миколайко В.П. Польова практика з географії ґрунтів як умова формування професійної компетентності майбутнього вчителя географії.....	118
Мисько К.А. Моделювання ерозії ґрунтів на локальному рівні (на прикладі території сільської ради).....	122
Михайленко Т.Ю. Осередкові антропогенні ландшафти польської генези.....	125
Муркалов А.Б., Неведюк В.В. Изменения аккумулятивного берега морского залива под влиянием гидротехнического строительства.....	128
Небикова Т.А., Гензьора Т.М. Використання міжпредметних зв'язків на уроках біології для формування у підлітків ціннісного ставлення до власного фізичного здоров'я.....	130
Остапчук Ю.С. Активні форми і методи навчання географії та екології у закладах освіти	133
Паламарчук Л.Б. Новітні навчальні технології у процесі навчання географії та екології: теоретико-методологічний аспект.....	135
Панкратенкова Д.О. Закономерности нарастания и морфология аккумулятивных берегов Жебриянской бухты северо-западной части Черного моря.....	140
Половка О.А. Університетська природничо-географічна наука і освіта на теренах нинішньої України в ХІХ столітті.....	143
Половка С.Г. 140 років тому в Світовому океані (до 140-річчя завершення навколосвітньої експедиції на корветі «Челленджер»).....	145
Придеткевич С.С. Загальні риси структури наземних хребетних тварин Західно-Подільського антропогенно-зооценотичного району.....	147
Прохорова Л.А., Гришко С.В. Методичні підходи до організації та проведення навчальної практики з геоморфології у Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького.....	150

Рожі І.Г.	
Краєзнавчий принцип навчання як особлива форма зв'язку географії з життям.....	154
Романів П.В.	
Бренд-платформа Волинської області як туристична дестинація.....	158
Руденко О.М., Костан О.А.	
Активні форми та методи навчання екології у закладах освіти.....	161
Рябокоть О.В.	
Просторове розташування та широтна зональність натурально-антропогенних ландшафтів.....	164
Сивий М.Я.	
Про забезпеченість підприємств вітчизняної чорної металургії рудною сировиною.....	166
Sytjuk Ivan	
Discovery of the eastern coast of Australia and Large Barrier Reef.....	170
Ситник Л.О.	
Визначення зміни активності каталази в листках деревних видів рослин в умовах аеротехногенного забруднення середовища (на прикладі м. Умань).....	171
Ситник О.І., Лячинський С.С	
До питання адміністративно-територіального поділу Черкащини.....	173
Совгіра С.В., Гончаренко Г.Є., Берчак В.С.	
Організаційні завдання для здійснення водоохоронних заходів.....	178
Сокальський А.І.	
Формування системи екологічної освіти в Леґедзинській загальноосвітній школі I-III ступенів.....	181
Солошенко О.В.	
Формування екологічної культури на уроках та в позаурочній роботі з географії	185
Сонько С.П.	
Використання методики елементарних геоінформаційних систем в географічній та екологічній освіті.....	188
Стецишин М.М.	
Ефективність використання зрошувальних меліорацій в агроландшафтах Мелітопольського району.....	191
Страшевська Л.В.	
Методи відбору та оцінки наукової значимості геосайтів.....	193
Тодоров В.І.	
Проблема реформування адміністративно-територіального устрою України в контексті етногеографічних досліджень.....	196
Федонюк М.А., Федонюк В.В.	
Нетипові завдання для вивчення геоінформаційного картографування...	199
Хаєцький Г.С.	
Екологічні проблеми використання водних ресурсів річки Південний Буг і конструктивні підходи їх вирішення.....	202

потенціал, який розпочав вирішувати проблемні питання географічної науки. Це в подальшому сприяло розвитку господарства країни.

Список використаних джерел:

1. Денисик Г. І. Розвиток комплексних досліджень природи України / Г. І. Денисик, Л. І. Стефанков, О. П. Чиж // Український географічний журнал. – 2009. – № 2. – С. 17 – 22.

2. Олійник Я. Основні риси становлення університетської географічної науки в Україні / Ярослав Олійник // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка, серія «Географія». – 2010. – Вип. 57. – С. 4 – 7.

**140 РОКІВ ТОМУ В СВІТОВОМУ ОКЕАНІ
(до 140-річчя завершення навколосвітньої експедиції
на корветі «Челленджер»)**

*Половка С.Г., доктор геологічних наук, професор
кафедри географії та методики її навчання
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
e-mail: sergi_polovka@ukr.net*

Коротко характеризуючи історію різнобічного вивчення Світового океану наприкінці XIX ст. – на початку XX ст. відмітимо, що днем народження океанології та морської геології як наук у світі прийнято вважати 21 грудня 1872 р., коли паровий корвет Британського королівського флоту «Челленджер» під керівництвом Ч. У. Томсона розпочав свої перші океанографічні дослідження [1 – 2]. «Челленджер», що в перекладі з англійської означає «Той хто кидає виклик», був вітрильним судном, побудованим для військових потреб (рис. 1). Його водовміщення – 2306 т, екіпаж 240 чол., судно обладнане допоміжним пара-двигуном із двома гвинтами. В 1872 р. на судноверфі у Ширнессі його було переобладнано в експедиційне. Головну палубу було відведено під лабораторії та робочі приміщення, судно було укомплектовано сітками, тралами, драгами, сотнями миль тросу, мікроскопами, хімікаліями, склянками тощо.

21 грудня 1872 р. експедиція у складі Уайвіла Томсона (керівник експедиції), Джона Меррея, Генрі Ноттіжа Мозлі, Д. І. Бьюкенена, А. Фон Віллемаса-Зум, Д. Д. Уайльда, Уільяма Стерлінга та їх помічників відправилася у майже чотирирічний навколосвітній рейс. Програма робіт експедиції включала дослідження та вивчення океану в районі Португалії, Іспанії, Азорських островів, островів Зеленого Мису, району Мадейри, Вест-Індії, Бермудських островів, Південної Америки, Магелланової протоки, мису Горн, Австралії, Нової Зеландії, Індійського океану, островів Нової Британії, Японії, льодового бар'єру, Алеутських островів, острова Ванкувер тощо. За три з половиною роки «Челленджер» пройшов 69000 миль, виконав 362 гідрологічні станції (на кожній станції виконувалися десятки вимірювань та відбір проб), провів 150 драгувань, відібрав перші 133 проби донних відкладів.

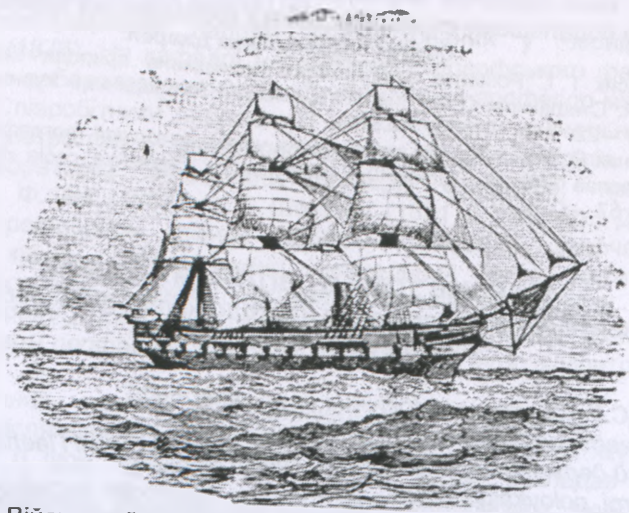

Рис. 1. Військовий корвет Британського королівського флоту «Челленджер»

21 травня 1876 р. «Челленджер» повернувся до Англії і кинув якір на рейді Спітхеда. Експедиційна частина навколосвітнього рейсу була завершена і розпочалася камеральна обробка отриманого фактичного матеріалу. Рівно через 20 років після повернення «Челленджера», завдячуючи безперервній роботі 70 вченим у Британський музей був переданий останній із 50 томів опису матеріалів експедиції. Вони не втратили свого значення і нині. Не без підстав цей звіт називають «священним писанням глибоководної океанографії» [3].

У результаті експедиції на корветі «Челленджер» були отримані унікальні результати – з'ясовано, що життя існує на глибинах до 5 км, вивчено вертикальний розподіл температури, дослідження Меррея та Ренара призвели до появи класифікації ґрунтів морського дна. Дімар (Великобританія) за даними цієї експедиції підтвердив хімічний склад води Світового океану та перевершення в ній хлоридів. На основі цього в 1902 р. М. Кнудсен (Данія) розробив метод визначення солоності води за вмістом у ній хлору, а також таблиці солоності та щільності води.

У подальшому вагомий внесок у розвиток океанології здійснили російський адмірал С. О. Макаров (1849 – 1904), норвезький фізик і метеоролог В. Бьєркнес (1862 – 1951), шведський океанолог В. Екман (1874 – 1954), датський фізик М. Кнудсен (1871 – 1949), норвезький полярний дослідник Ф. Нансен (1861 – 1930). Авторами перших узагальнюючих наукових праць з океанології були німецький географ О. Крюммель (1854 – 1912) та російські вчені-географи В. І. Б. Шпіндлер (1848 – 1919) і Ю. М. Сокальський (1856 – 1940) та інші.

З другої половини 50-х років ХХ ст. розпочався розвиток всіх напрямів дослідження Світового океану. З 1955 р. здійснювалися значні міжнародні експедиції: з вивчення північної частини Тихого океану (Норпак, 1955), за програмою Міжнародного геофізичного року (1957 – 1958), вивчення екваторіальної зони Атлантики (Еквалент, 1963 – 1964), дослідження Куросіо (з 1965), вивчення тропічної зони Атлантики (Тропекс, 1974), дослідження вихрових утворень Гольфстріму (Полімоде, з 1976) та інші.

Підсумовуючи викладене, слід зробити узагальнюючий висновок: кругосвітній рейс на судні «Челленджер» відкрив нову еру, яка поклала початок спеціальним океанологічним експедиціям, створенню нових технічних засобів і методів спостереження та подальшої розбудови науково-дослідних організацій у різних країнах світу і міжнародних програм із дослідження Світового океану.

Список використаних джерел:

1. Гюберлен М. Л. Исследователи моря (знаменитые океанографические экспедиции) / М. Л. Гюберлен. – Л.: Гидрометиздат, 1970. – 238 с.
2. Митропольський О. Ю. Науково-дослідний флот України (минуле, сучасне, майбутнє) / О. Ю. Митропольський, С. Г. Половка. Київ – Умань: РВЦ «Софія», 2008. – 166 с. (С. 34 – 36).
3. Освоение глубин океана: сб. научн. материалов / научн. ред. О. Окли. – М., 1971. – С. 115 – 146. – (Океанографические суда и глубоководные аппараты).

ЗАГАЛЬНІ РИСИ СТРУКТУРИ НАЗЕМНИХ ХРЕБЕТНИХ ТВАРИН ЗАХІДНО-ПОДІЛЬСЬКОГО АНТРОПОГЕННО-ЗООЦЕНОТИЧНОГО РАЙОНУ

*Придеткевич С.С., кандидат географічних наук,
асистент кафедри географії та методики її викладання
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
e-mail: ps_stas@mail.ru*

Постановка проблеми. Поряд із деталізованими дослідженнями антропогенних ландшафтів Поділля постає необхідність відповідного вивчення їх компонентної структури, складовою якої є зооценоз наземних хребетних тварин. Він володіє значною сезонною динамікою і є індикатором антропогенізації середовища.

Аналіз попередніх публікацій. Історія формування, структура, класифікація, взаємозв'язки, зональні особливості, районування та оптимізація антропогенних ландшафтів детально розглянуті у численних працях проф. Г. І. Денисика [2 - 4]. Проте зооценотичний склад сучасних антропогенних ландшафтів тривалий час залишається поза увагою. Лише частково вивчена структура орнітоценозу деяких класів антропогенних ландшафтів території дослідження [1, 6].

Мета дослідження полягала у встановленні основних відмін структури зооценозу антропогенних ландшафтів у межах Західно-